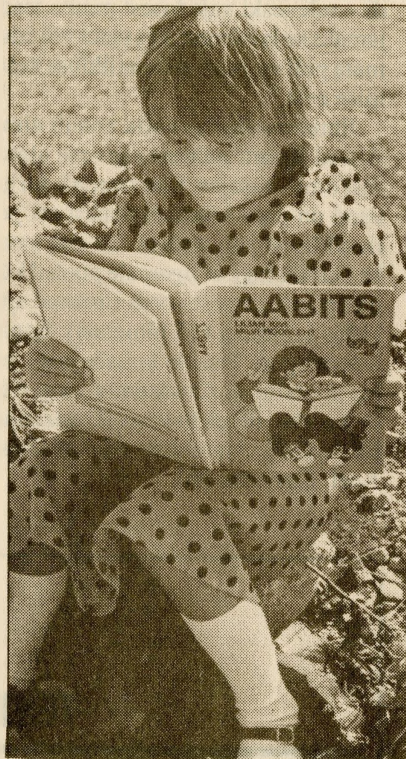

Eesti õpilaste lugemisoskust kammitseb tuupimine

Läänemaa koolide kolmanda klassi lapsed tulid lugemisoskuse rahvusvahelises võrdluses üheksandale, kaheksanda klassi õpilased 23. kohale. Mõlemas vanuserühmas olid parimad lugejad soomlased.

Miks soome lapsed olid lugemises kolmekümne võrreldud riigi hulgas edukaimad, kuigi meil üsna levinud arvamus järgi Põhjamaade koolides ju midagi ei õpita? Miks Läänemaa lapsed selle mõõdupuu järgi neist nii palju erinevad? See küsimus kerkis lugedes Postimehest Ene Pajula lühikokkuvõtet Tartu Ülikooli psühholoogide läbi viidud võrdlusuuringust "Lääne maakonna lapsed rahvusvahelisel taustal". Võrdluseks kasutati lugemisoskuse (*reading literacy*) rahvusvahelise uuringu teste.

Kõigepealt on oluline mõõdupuu ise, testid – millised olid ülesanded ja mida hinnati. Alustada tuleb lugemisoskuse mõistest. Meie haridussüsteemi kogemustes seostub see eelkõige lugemiskiiruse mõõtmisega. *Reading literacy* on aga palju avaram mõiste. Lugemisoskuse all mõeldakse suutlikkust hankida infot erinevat tüüpi tekstidest (ka visuaalsetest sümbolitest) ja seda mõtestada. Arusaamine ei tähenda meeldejätmist, vaid seoste kujundamist. Teksti nähakse vaimse kultuuri kandja-

Eesti õpilased oskavad soravalt lugeda, kuid jäävad hätta teksti mõtestamisel.

HARALD LEPPIKSON

na. Sealjuures ei piirata vaimset kultuuri ainult elitaarkultuuri ehk "suurimate sõnameistritega".

Erinevused soome ja eesti laste testitulemustes johtuvad kõige laiemas

plaanis erinevustest kultuurikäsituses. Eesti kool on keskendunud elitaarkultuurile, lugema õppimisel ja töös kirjutatud tekstiga suurtele sõnameistritele. Oma arusaamade ja seoste kujundamine on jäänud tagaplaanile, esmatähtsaks on peetud õppida kirjaniku mõtet "õigesti" tõlgendama. Soome kooli õppekavareform tõi aga 1990. aastatel emakeeleõpingutesse tekstitüüpide paljuse.

Lugemisoskus on peamisi õpioskusi, millele rahvusvaheliselt üha enam tähelepanu pööratakse. Tekstist õppimine ei tähenda enam ühe ja ainuõige õpikuteksti meeldejätmist, see tähendab info kogumist erinevatest kirjutistest ja nende mõtestamist.

Kool nõuab "õigeid" vastuseid

Eesti üldhariduskooli kammitseb paraku tuupimisele rajatud õppekava, kus eksisteerivad jäigad piirid erinevate õppeainete vahel. Need piirid tugevnivad just põhikoolis, alates 6.–7. klassist järgib ainejaotus selgelt klassikalist valgustuslikku teadussüsteemi. Iga aine kapseldub üha rohkem oma "raudvarasse", õppimine taandub selle tuupimisele, ja õpikutekst on koht, kust ei tule mitte otsida seoseid, vaid leida "õigeid" vastuseid. Ka emakeel ja kirjandus on erinevad õppeained. Teadustes ei rõhuta õppekava aga mitte süsteem-

set mõtteviisi – küsimuste esitamist, teabeotsinguid ja tervikliku pildi loomist –, vaid elitaarkultuurilisi "teadussaavutusi", tulemuste meeldejätmist. Seega pole ime, et eesti põhikooli õpilased lugemises 23. kohale langesid.

Lugemisuuring valmistati ette ja viidi läbi Rahvusvahelise Õpitulemuste Hindamise Assotsiatsiooni (IEA) egiidi all 1994. aastal 30 maal. IEA on tuntuim ja arvestatavaim õpitulemuste sisulise analüüsi ja võrdlemisega tegelev organisatsioon. Sinna võib igast riigist kuuluda üks haridusuuringutega tegelev akadeemiline asutus, kellel on keskviimu (ministeeriumi) toetus. Nii on toimiva poliitilise süsteemi korral tagatud uuringute riiklik finantseerimine ja tulemuste arvestamine poliitiliste otsuste tegemisel.

Eesti ei osalenud testide väljatöötamisel ja katsetamisel, kuigi selline ettepanek tehti haridusministeeriumile juba 1992. aastal. Testide tõlkimine ja kohandamine sai võimalikuks tänu Tartu Ülikooli dotsendi Olev Musta huvile uuringu vastu, filosoofiateaduskonna dekaani ja hiljem rektor Peeter Tulviste toetusele ning Soome fondi Eesti Sihtasutuse stipendiumile.

Kümnete arenenud maade valitsused on õpitulemuste infot pidanud väga oluliseks. Riigid on nõus maksma tulemuste eest, milles on võimalus toetuda usaldusväärsetele võrdlusandmetele oma

hariduspoliitika kujundamisel. Seega on need maad haridust seni selgemalt väärtustanud kui meie riik.

Õpetajal on raske hinnangut timmida

Lugemisoskuse uuringu tulemused ei klapi mõnegi ideoloogilise lähtekohaga, mida Eesti haridusavalikkuses kiivalt kaitstakse. Näiteks uuringuandmed räägivad vastu veendumusele, et "õpitulemuste võrdlev hindamine on kuenda järgu probleem". Sellest on lähtunud mõne koolijuhi ristikäik riiklike eksamite vastu. Ometi osutusid õpetajate hinnangud õpilaste tulemustele uuringu andmetel küllalt ebajärjekindlaks. Viga ei ole õpetajas, vaid selles, et uuringuandmed puuduvad ja õpetajatel pole võrdlusvõimalust oma hinnangute "timmimiseks". Nii käibibki meil viimase instantsi tõena õpetaja ja kooli töötulemuste hindamine kõrgkoolidesse sisseaamise protsendi järgi.

Õpitulemuste võrdlusuuringud – nii rahvusvahelised kui riigisisised – toetavad nii riikliku poliitika kujundajaid kui ka õpetajat ja kooli andmetega, millele saab üles ehitada hinnanguid ja otsuseid oma töö kohta. See on tänapäevane lähtekoht õppekava arendusele ja parema hariduse taotlemisele.

HANNES VOOLMA,

Tallinna 32. keskkooli õpetaja